

Suomen Ilmastopaneeli

Jyri Seppälä, Annukka Vainio, Jukka Käyhkö ja Ari Ekroos

Ohjelmaluonnoksen sisältö ja tavoitteet

Suomelle laaditaan strateginen kiertotalouden [edistämishjelma](#) vuoteen 2035. Tavoitteena on muutos, jolla kiertotaloudesta luodaan talouden uusi perusta. Ohjelmalla hallitus haluaa vahvistaa Suomen roolia kiertotalouden edelläkävijänä. Ohjelmaehdotus valmistellaan vuoden 2020 aikana valtioneuvoston hyväksyttäväksi. Ohjelmassa asetetaan tavoitteet ja mittarit, määritellään tarvittavat toimet ja varataan resurssit kiertotalouden edistämiseksi ja systemisen muutoksen aikaansaamiseksi.

Pyyntö tiedepaneelleille on keskittyä seuraaviin asioihin:

- Miltä nykytiedon ja ymmärryksen valossa pöydällä olevat ehdotukset vaikuttavat ja ovatko ne oikeansuuntaisia?
- Ovatko toimenpide-ehdotukset käsityksenne mukaan vaikutuksiltaan riittäviä ja merkittäviä?
- Miten priorisoisitte toimenpide-ehdotuksia?
- Puuttuuko ehdotuksista tavoitteiden näkökulmasta keskeisiä toimenpiteitä ja miten ehdotusten kunnianhimon tasoa voitaisiin nostaa?

Kiertotalouden edistämishjelma on tärkeä. Kommentoitavana oleva paperi ohjelman valmistelussa esiin nousseista teemoista, niihin liittyvistä tavoitteista ja toimenpide-ehdotuksista tuo hyvin näkyviin aihealueen laajuuden ja tarpeen integroida kiertotalous osaksi muita tärkeitä tulevaisuuden strategialinjauksia. Näitä ovat muun muassa Suomen hiilineutraaliustavoite 2035. Tässä yhteydessä Suomen ilmastopaneeli keskittyy kommentissaan nimenomaan siihen, kuinka kiertotalouden edistämishjelman teemat, tavoitteet ja toimenpide-ehdotukset liittyvät Suomen hiilineutraaliustavoitteen 2035 saavuttamiseen. Lisäksi otetaan esiin yleisiä huomioita, etenkin ympäristölottuvuuden näkökulmasta.

Suomen ilmastopaneelin näkemykset teemojen kehittämiseksi

Keskeinen asia on tuoda selkeästi esiin, mitä kiertotaloudella halutaan edistämishjelmassa ensisijaisesti tavoitella: luonnonvarojen saatavuuden riittävyttä, vähähiilisyttä, monimuotoisuuden heikkenemisen torjuntaa, työllisyyttä, arvonlisäyksen kasvattamista vai näitä kaikkia yhdessä. Kiertotalouden edistämishjelmassa tulisi tavoitteen asettelun jälkeen tehdä selväksi, miten nämä eri tavoitteet kytkeytyvät luonnonvarojen käytön tehostamiseen, joka on kiertotaloustoimien ensisijainen kohde, Luonnonvarojen käytön tehostaminen tavoitteena ei itsestään vielä puhuttele eri kohderyhmiä, vaan se, miten kiertotalous vaikuttaa luonnonvarojen käytön kautta valittuihin vaikuttavuuspainopisteisiin, tavoitteisiin. Edistämishjelmassa tulisi erityisesti tuoda esiin nykyistä monipuolisemmin, miten kiertotalous liittyy Suomen hiilineutraaliustavoitteeseen 2035 ja ilmastopolitiikan suunnitelmiin. Luonnoksessa todetaan, että 40 % globaaleista päästövähennyksistä tulee saada aikaan kiertotalouden keinovalikoimaa hyödyntäen. Olisi tärkeää kirjoittaa auki, millaista päästövähennystä kiertotalousohjelmalla tavoitellaan nimenomaan kansallisesti. Mitä enemmän tavoitteita kiertotaloudelle asetetaan, sitä tärkeämpää on arvioida tarkasti kiertotalousohjelman toimenpiteiden suunniteltuja

vaikutuksia näihin tavoitteisiin. Tämä on välttämätöntä myös toimenpiteiden vaikuttavuuden seuraamisen kannalta.

Tavoitteen kirkastamisen yhteydessä, olisi tärkeää selventää myös käytettäviä käsitteitä. Mitä tarkoitetaan visiossa mainitulla hiilineutraalilla kiertotalousyhteiskunnalla? Mitä tällä tarkoitetaan ja mikä on kiertotalouden rooli tämän tavoitteen saavuttamisessa? Ilmastopaneeli korostaa tässä yhteydessä, että vuoden 2035 hiilineutraaliustavoite on vain välitavoite. Vuoden 2035 jälkeen alueellisten päästöjemme pitäisi olla pienemmät kuin nielumme. Samoin käsite ”kestävyys” esiintyy useassa kohdassa tavoitteena. Kestävyys pitää määritellä sen kaikilla tarkoitetuilla tavoilla (ekologinen, taloudellinen, sosiaalinen, kulttuurinen), ja mitä se tarkoittaa etenkin ympäristön kannalta. Tarkoittaako kestävyys esimerkiksi sitä, että kasvihuonekaasupäästöjen haitaton taso on saavutettu Suomen monimuotoisuuden heikkeneminen pysäytetty ja ulkomailta tuotavien raaka-aineiden ja tuotteiden ketjut varmennettu ympäristölle haitattomiksi? Kiertotalous ei voi kuitenkaan yksin näitä tavoitteita saavuttaa, mutta voi olla tärkeässä roolissa ”kestävyyden” saavuttamisessa. Tämä olisi hyvä tuoda edistämishjelmassa myös selkeästi esiin.

Ilmastopaneeli kiittää muistiot siitä, että hahmotellut teemat ja niiden toimenpide-ehdotukset ovat oikean suuntaisia. Ilmastopaneeli toivoo, että kiertotalouden edistämishjelmassa tuotaisiin kuitenkin selkeämmin esiin, mitä eri teeman alla olevilla toimenpiteillä tavoitellaan (muuta kun teeman asioiden parantamista). Olisi tärkeää, että kiertotalousohjelmasta kävisi ilmi toimenpiteiden vaikuttavuuden kokoluokka ja vaikuttavat toimenpiteet olisi selkeästi nostettu prioriteeteissa vähemmän vaikuttavien yläpuolelle. Ehdotusten kirjo on laaja, ja hahmotelmassa on sekaisin vaikutusarvoltaan merkittäviä ja vähemmän merkittäviä toimenpiteitä. Tällaisenaan on haastavaa arvioida niiden kunnianhimon tasoa asetettuihin tavoitteisiin nähden. Ilmastopaneelin näkemyksen mukaan edistämishjelmassa tulisi kartoittaa selkeästi nykyinen tilannekuva: mikä on eri toimijoiden rooli ja vaikuttavuus, millä toimenpiteellä on mihinkin tavoitteeseen eniten vaikutusta, (mahdollisuuksien mukaan) sekä sisällyttää ohjelmaan toimenpiteiden seurausarviot myös kvalitatiivisesti, jos asiasta ei ole kvantitatiivisia arvioita.

Seuraavaksi tuodaan esiin Ilmastopaneelin esittämiä yksityiskohtaisia lisäyksiä ja näkökohtia kuhunkin teemakokonaisuuteen.

Luonnonvarojen käyttölinjaus

Ilmastopaneelin näkemyksen mukaan luonnonvarojen käyttölinjaus tulisi asettaa kiertotalouden edistämishjelman prioriteetiksi, koska kiertotaloustoimenpiteillä vaikutetaan tähän kokonaisuuteen ja kiertotalouden kautta saavutettavat hyödyt kytkeytyvät luonnonvarojen käytön tehokkaampaan käyttöön: tehdään vähemmästä enemmän. Ilmastopaneelin ehdottaa edistämishjelmaan kirjausta, jolla linjataan, että Suomen kuluttama luonnonvarojen käyttö tulee saada laskuun vuoteen 2035 mennessä. Suhteellinen irtikykentä talouden kehitykseen ei riitä, vaan tavoitteeksi tulee ottaa luonnonvarojen absoluuttinen irtikykentä talouskasvusta.

Kansainvälinen luonnonvarapaneeli on todennut, että ilmastonmuutoksen hillinnän onnistuminen Pariisin sopimuksen mukaisesti ja luonnon monimuotoisuuden heikkenemisen pysäyttäminen edellyttävät luonnonvarojen käytön kasvun taittumista globaalisti. Rikkailla mailla on tässä esimerkin näyttämisen vastuu. Jos Suomen tapainen rikas maa ei pysty tekemään luonnonvarojen käytössä muutosta, ei voi edellyttää, että muutkaan tekevät. Kyse on siis täysin samasta asiasta kuin ilmastonmuutoksen hillinnässä

Mittariksi luonnonvarojen käytön kulutuksen vähentämiseen soveltuu RMC (*raw material consumption*), josta on suodatettu pois Suomen vientiteollisuuden luonnonvarojen käyttö. Tällöin Suomessa on mahdollisuus prosessoida luonnonvaroja globaaliin kysyntään, jos ja kun täällä pystytään asiat tekemään selvästi luontoa vähemmän kuormittaen. On kuitenkin selvää, että luonnonvarojen

käytössä myös meidän vientiteollisuutemme on sopeuduttava niihin yleisiin pelisääntöihin, joita etenkin EU:n lainsäädäntö ja kansainväliset velvoitteet edellyttävät vientiteollisuuden toimijoilta ja myös Suomea valtiona.

Esitetyt muut tavoiteindikaattorit, materiaalien kiertotalousaste ja resurssitehokkuus (BKT/RMC), ovat hyviä indikaattoreita ja mahdollistavat määrällisten tavoitteiden asettamisen. Materiaalien kiertotalousasteen tulisi olla oli Suomelle samaa tasoa vuoteen 2035 mennessä kuin EU:n keskiarvo. Resurssitehokkuuden parantamiselle esimerkiksi vuoden 2015 tasoon verrattuna tulisi asettaa riittävän kunniahimoinen kasvu 2035. Määrittelyn lähtökohta tulisi olla näkemys BKT:n kasvusta ja RMC:n vähenemisestä.

Fossiilisten polttoaineiden tulee vähentyä nykypäivästä vähintään 50 % vuoteen 2035 mennessä jos Suomi haluaa hiilineutraaliksi 2035. Tähän on olemassa tahtotila ilman kiertotalouden edistämishjelmaa. Suomen RMC-arvo kääntyy laskuun tämä muutoksen ja melko vähäisen ei-metallisten mineraalien vähenemistavoitteen kautta. Näin koska ei-metalliset mineraalit dominoivat RMC-arvomme. Muiden kotimaassa käytettävien RMC:hen sisällyttävien raaka-aineluokkien muutoksissa ei voi tapahtua sellaisia kasvumuutoksia, jotka kumoaisivat fossiilisten raaka-aineiden ja ei-metallisten mineraalien vähenemisen vaikutukset. Todettakoon, että ei-metallisten mineraalien vähentämisen vaikutukset kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiseen ovat vähäiset, mutta luonnon monimuotoisuuden kannalta merkittäviä. Maamassojen käytön vähentämiseen kannattaa pyrkiä jo kustannussyistä.

Abosluttiseen RMC:n vähentämiseen kannattaa pyrkiä määrätietoisesti jo taloutemme kilpailukyvyn edistämisen ja ympäristöhaasteiden takia. Lähitulevaisuudessa on tärkeää tarkentaa muiden raaka-aineiden kuin fossiilisten ja ei-metallisten mineraalien kulutuksen vähentämistavoitteita, eli niihin liittyvien tavoitteiden määrittely esitetään kirjattavaksi edistämishjelmaan tulevaksi toimenpiteeksi.

Suomen ilmastopaneeli näkee, että luonnonvarojen käytön vähentämiseksi edistämishjelmaan tulee kirjata toimenpide, jolla Suomi tekee käyttämiensä luonnonvarojen vähentämistiekartan kiertotaloustoimenpiteineen. Tiekartassa tulee selkeyttää eri luonnonvarakokonaisuuksien vähentämiseen liittyviä ilmasto- ja ympäristöhyötyjä sekä sosioekonomisia vaikutuksia, jotta niihin liittyvien toimenpiteiden askelmerkit pystytään suunnittelemaan tarkoituksenmukaisesti.

Suomen kulutusperäinen luonnonvarojen käyttö per asukas on korkeimpia maailmassa. Jos emme selvästi viesti, että Suomi tavoittelee kiertotalouden edistämishjelmalla luonnonvarojen kulutuksen vähenemistä, Suomi menettää uskottavuuden kiertotalouden edelläkävijämaana. Tällöin myös välittyy viesti, että Suomen asettamat kiertotaloustoimenpiteet eivät ole vastaus kestävyysongelman ratkaisuun.

Digitalisaatio

Kiertotalousohjelmassa tiedon analysointia ja hyötykäyttöä päätöksenteon tukena on korostettava. Tiedon jakamisen edistäminen vaatii (taloudellista) ohjausta ja säätelyä. Tiedon avoimuus ja saataavuus on tärkeää kiertotaloustavoitteiden kannalta.

Osaaminen ja koulutus

Tämä osio on hyvä ja vahva kannanotto koulutuksen kehittämiseen. Tosin luonnoksessa sanotaan, että erityisesti teollisilla aloilla kestävän kehityksen periaatteiden ymmärrys on yhä tärkeämpi kansalaistaito ja tulevaisuuden perusosaamista. Ilmastopaneeli haluaa korostaa, että tämä koskee kyllä kaikkia aloja.

Kiertotaloustavoitteen synkronointi hiilineutraaliustavoitteen 2035 on harkinnanarvoinen tavoite, mutta osaamistason noston tavoitteen voisi muotoilla niin, että kiertotalouden osaamistason nostaminen merkittävästi ja nopealla aikataululla tukee Suomen hiilineutraaliustavoitteen saavuttamista. Tämä tapahtuu ennen kaikkea materiaalitehostumisen kautta.

Kiertotalouden taloudelliset kannustimet

Hienoa, että tunnustetaan olevamme vasta alussa kiertotalouden taloudellisten ohjauskeinojen kanssa. Suomessa on jo toisaalta hiilidioksidivero käytössä, joka olisi hyvä tunnistaa tässä yhteydessä. Luonnoksessa tuotiin esiin erittäin tärkeät selvityskohteet eli haitalliset tuet ja verouksen mahdollisuudet.

Tämän teeman alla tulisi selkeästi kommunikoida mikä on se tavoite, johon taloudellisilla kannustimilla tähdätään. Ilmastopaneelin näkemyksen mukaan keskeisempänä tavoitteena tulisi olla käytetyn materiaalin käytön saattaminen neutraaleiksi materiaaleiksi edullisemmaksi.

Tämä kokonaisuus vaatii tarkempaa analyysia osana koko kiertotalouden tavoitteita ja kuinka ne linkittyvät muihin Suomen tavoitteisiin. Toimenpide-ehdotuksiin sisältyvä kestävä verotuksen tiekartta on tervetullut selvitettävä kokonaisuus. Veroinstrumenttien lisäksi voisi nostaa esiin muitakin taloudellisia ohjauskeinoja, kuten pullonpalautuksessa käytettävä panttijärjestelmä, sillä panttijärjestelmää (*deposit-refund*) voisi ajatella myös muille materiaaleille. Tässä kohdassa teeman käsittelyä olisiko tarpeen myös katsoa aikaikkunaa, jossa toimet tehdään – on olennaista sisällyttää tuotteiden hintoihin niiden negatiiviset ulkoisvaikutukset.

Toimenpide-ehdotuksissa tuodaan ajatus resurssien 'päästökaupasta', jolla tehtäisiin resurssien käytön tehostaminen ja uusiokäyttö näkyväksi. Jos tällä haetaan ratkaisumallia, jossa valmistavan teollisuuden pitäisi käyttää tietty määrä kierrätettyä ja/tai uusiokäyttömateriaalia neutraalisen raaka-aineen ohella, Suomen ilmastopaneeli kannattaa ajatuksen selvittelyä. Suomen olisi hyvä olla aktiivinen asiassa EU-tasolla.

Lineaarille taloudelle rakentuvasta lainsäädännöstä kiertotaloutta tukevaan lainsäädäntöön

On erittäin tärkeää huomata lainsäädännön mahdollistava ja edistävä rooli toimintaympäristöjen muokkaamisessa. Teemakokonaisuuden nimeä tulisi harkita viestinnällisemmäksi, esimerkiksi "Kiertotaloutta mahdollistava lainsäädäntö".

Teemakokonaisuuteen on hyvin sisällytetty olemassa olevat sekalaiset vapaaehtoiset ja green deal -sopimukset. Green dealien osalta on mahdollista, että nekin voisivat vaatia tuekseen sääntelyä.¹ Näidenkin sopimusten osalta on muistettava, että ne ovat sopimuksina oikeudellisia. Sopimuksista olisi siis todennäköisesti tarpeen säätää yleiselläkin tasolla. Sopimuksista toiminnanharjoittajien muiden julkisyhteisöjen välillä (kunnat ja muu valtion hallinto), voitaisiin lakiin kirjata säännös.² Jätelainsäädännön uudistuksen tavoitteet on hyvin tunnistettu, sekä haasteet uudenaikaisissa lainsäädännön linkityksissä. EU-sääntelyyn vaikuttaminen on tärkeää Suomelle, jotta yhdenmukaistetaan toimintaympäristö.

Ilmastopaneeli näkee, että huomio tuotteiden käytön aikaisten ilmastovaikutusten painottumisesta pitää paikkansa. EU:n ekosunnitteludirektiivissä olisi potentiaalia muuhunkin, mutta on erittäin työläs jo pelkästään ilmastonäkökulmastakin. Työtä siis riittää ja sitä on jatkettava. Vaikka sääntelyllä

¹ Oikeudellinen selvitys vapaaehtoisuuteen perustuvista green deal -sopimuksista osana nykyistä ohjausjärjestelmää - Ympäristöministeriön toimeksiannosta vuonna 2018 laadittu selvitys <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-60-8741-2>

² Kertakäyttömuovituotteita koskevan direktiivin toimeenpanon vaihtoehtojen tarkastelu, s. 191-192 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-361-033-0>

on haasteensa, ei pidä nostaa käsiä pystyyn, sillä EU pystyy vaikuttamaan globaalisti tuotteiden ilmastovaikutuksiin. Sääntely (*command and control*) on hidasta, mutta tuottaa kyllä tulostakin.

Tässä kohdassa olevat tavoitteet ovat hyviä, mutta vaativat selkeytystä. Ensimmäisen tavoitteen osalta ilmastopaneeli olettaa, että tarkoituksena on yhdenmukaistaminen EU:ssa. Toinen tavoite on hyvä periaatetasolla, mutta haastavaa lainsäädännön puitteissa. Arvon säilyttämisen kannalta oli olennaista ajatella myös taloudellista ohjausta

Luonnoksessa olevat ehdotukset ovat hyviä, erityisesti ekosuunnitteludirektiivin osalta. Julkiset hankinnat olisi kuitenkin syytä nostaa erillisenä kohtana, sillä niillä valtio ja kunnat voivat vaikuttaa. Viranomaisten verkosto kuulostaa hyvältä, kunhan toteutus on käyttäjäystävällistä. Tämä vaatii kuitenkin paljon vielä avaamista, sillä ei ole selvää mitä viranomaisverkoston tavoite on. Ajatellaanko tässä esimerkiksi yhden luukun lupamallia vai jotakin muuta?

Kiertotalouden markkinat

Kiertotalouden markkinoiden yhteydessä nostetaan esiin toimenpideajatus, että pitäisikö Suomen priorisoida tärkeimmät kiertotalouden osaamisresurssit ja kohdistaa toimenpiteet (ml. dialogi ja *public-private* investointeja) näiden resurssien ympärille muodostuviin ekosysteemeihin. Suomen ilmastopaneeli näkee, että etenkin sellaisiin osaamisalueisiin kannatta panostaa, jossa on kiertotalousratkaisut pystyvät selättämään useita erilaisia kestävyysaasteita samanaikaisesti ja jotka tukevat Suomen hiilineutraaliustavoitteen saavuttamista.

Kiinteistö- ja rakennusalan kiertotalous

On kiitettävää, että tämän teeman alla on tunnustettu kytkökset ilmastonmuutoksen hillintään. Kuten aiemmin on otettu ilmastopaneeli toimesta esille, myös muiden teemojen alla on tarvetta lisätä selvästä tekstistä kiertotaloustoimenpiteiden ja ilmastotavoitteiden yhteydestä.

Kunnat ja alueet

Ilmastopaneelin näkemyksen mukaan kunnissa tulisi laatia kiertotaloustiekartat toimenpiteineen yhdessä ilmastotiekarttojen kanssa. Kuntien kiertotalousstrategiat ja johtamisjärjestelmät pitäisi myös yhdistää ilmastoasioiden kanssa. Ei ole järkevää viedä näitä asioita kunnissa erillisinä asioina, kun Suomi tavoittelee hiilineutraaliutta 2035. Myös julkisten hankintojen toteutuksessa pitäisi korostaa kiertotalous- ja ilmastonäkökohtien samanaikaista edistämistä.

Maakuntatasolla pitäisi myös tehdä kiertotaloustiekarttoja yhdessä ilmastomuutoksen hillinnän ja sopeutumisen tiekarttojen kanssa. Näissä pitäisi korostaa alueellisten ominaisuuksien ja vahvuuksien tunnistamista siten, että eri alueiden innovaatiopotentiaali saataisiin käyttöön mahdollisimman hyvin.

Asenne ja arvot

Tämän kohdan otsikko olisi parempi monikossa, eli 'Asenteet ja arvot', ja luonnoksessa oleva teksti vaatii vielä työstämistä.

Asenne- ja arvomuutos ei kuitenkaan tapahdu automaattisesti. Yhteiskunnassa on lukuisia erilaisia asenne- ja arvokeskittymiä, jotka eivät koe elävänsä samaa todellisuutta muiden kanssa. Yksilön tiedon taso, sosio-ekonominen asema ja kokemukset vaikuttavat voimakkaasti asenteisiin ja arvoihin. Muutoksen aikaansaamiseksi täytyy kyetä puhuttelemaan laajoja joukkoja. Vaikka ilmastonmuutos, kestävä kehitys ja kiertotalous ovat osa yhteiskunnassa käytävää keskustelua, ne ovat prosesseina vielä huonosti tunnettuja. Niiden ei välttämättä koeta liittyvän omaan elämään, tai omilla valinnoilla ei katsota olevan niihin vaikutusta. Kiertotalousteot eivät välttämättä ole oman elämän keskiössä, mutta moni pohtii tyytyväisyyttä, onnellisuutta ja terveyttä. Siksi kiertotaloutta kannattaisi lähestyä hyvän elämän edistäjänä.

Luonnoksessa esitetyt väitteet arvoista eivät tutkimusten valossa aivan pidä paikkaansa. Arvot muuttuvat hitaasti, ja niitä on hankala muuttaa, eivätkä arvot eivät suoraan ole yhteydessä toimintaan. Kyselytutkimusten mukaan ihmisten arvot tukevat jo kestävästä yhteiskuntaa, mutta toiminta ei. Sen vuoksi roolit, sosiaaliset normit, asenteet olisivat toimivampia käsitteitä tässä yhteydessä. Ne muuttuvat nopeammin ja ne ovat suuremmissa yhteydessä toimintaan.

Kiertotalous on monille kansalaisille vieras käsite siitä näkökulmasta, mitä se tarkoittaa oman elämän kannalta. Suurin osa suomalaisista on tutkimusten mukaan³ huolissaan ilmastonmuutoksesta ja ympäristöstä, mikä olisi tärkeää huomioida kiertotalousstrategiassa, ja kuvata se siellä niin, että se vastaa kansalaisten näkemyksiä. Ongelmana eivät siis ole välttämättä väärät arvot vaan se, että ihmiset eivät tiedä miten he voisivat vaikuttaa - mitä heidän tulisi tehdä, ja mitä vaikutuksia heidän valinnoillaan on. Elämme ristiriitaisten viestien ja odotusten paineessa, joten on ymmärrettävää, että ihmiset eivät tiedä mitä heiltä kiertotaloudessa odotetaan.

Kansalaisia ei ole aiemmin huomioitu kiertotalousstrategioissa, ja heidät kuvataan siellä usein kapeasti vain kuluttajina. Kiertotaloudessa nimenomaan kuluttajuuden määritelmä muuttuu, ja kansalaisille tulee muitakin toimintamahdollisuuksia. Ilmastopaneeli toivoo, että tässä teemassa ymmärretään selvästi, mitä rooleja kansalaisilla on uudessa hiilineutraalissa kiertotaloudessa ja viestitään se selvästi kiertotalousstrategiassa.

Ilmastopaneeli haluaa tuoda esiin seuraavat tavoitteet, jotka voitaisiin sisällyttää tähän kohtaan:

- Uudessa hiilineutraalissa kiertotaloudessa kansalaisten roolit muuttuvat ja moninaistuvat. Kiertotalousohjelmassa ei tule puhua kansalaisista vain kuluttajina, koska nimenomaan se rooli kuuluu vanhaan ajattelutapaan.
- Kiertotalousohjelmassa määritellään selvästi yhdessä kansalaisten kanssa, mitä rooleja ja toimintamahdollisuuksia kansalaisilla on uudessa hiilineutraalissa kiertotaloudessa
- Kansalaiset otetaan tiiviisti mukaan kiertotalousstrategian suunnitteluun, jotta jo olemassa olevat arvot kytkeytyvät yhteen toiminnan kanssa, jonka kiertotalous mahdollistaa.
- Viestitään osana strategiaa selvästi, mitä kiertotalous on, minkälaista elämä kiertotalousmaailmassa tulee olemaan. Kaikkia ihmisiä yhdistää kiinnostus helppoon arkeen, ja tähän kiertotaloudessa pitäisi pystyä vastaamaan.

Kiertotalouden edistämishjelmassa olisi vielä syytä painottaa ja selventää kulutuksen roolia kiertotaloudessa. Mikä on tavoiteltava kulutus vähähiilissä kiertotalousyhteiskunnassa?

Kansainvälinen edelläkävijyys: Yhteistyö & ponnahduslauta viennille

Edelläkävijyys ja viennin kilpailukyky kiertotalousratkaisuissa saavutetaan teoilla – myös kotimaassa. Suomi on kokoaan suurempi toimija maailmalla vain, jos Suomi on uskottavasti ottanut kiertotaloustoimenpiteet käyttöönsä ja pystyy osoittamaan saavuttaneensa niiden avulla kotimaassa hyötyjä asetettuihin tavoitteisiin nähden. Kotimaassa toteutetut referenssit ovat myös suuri apu vientitoiminnalle.

Kansainvälinen koulutusyhteistyö kehittyvien maiden kanssa on myös alue, johon kiertotalousohjelmassa voitaisiin suunnata toimenpiteitä.

Lopuksi

Suomen ilmastopaneeli katsoo, että kiertotalouden edistämishjelma on tärkeä strateginen paperi, jonka jalkauttamisessa tarvitaan kaikkia yhteiskunnan osapuolia. Toimeenpanon onnistumisessa on tärkeää, että eri kohderyhmille on tarjota tietoa kiertotalouden tarjoamista hyödyistä heitä puhut-

³ Special Eurobarometer 490: Climate https://ec.europa.eu/clima/sites/clima/files/support/docs/report_2019_en.pdf; Heikkilä et al (2020). Ilmassa ristivetoa: Kansalaiskysely ilmastotoimista https://www.univaasa.fi/sites/default/files/2020-10/ilmassa_ristivetoa_ilmastokysely.pdf;

televalla tavalla. Tätä viestintää helpottaa, jos edistämishjelman tavoitteet ovat kohdennettu selkeästi. Ilmastopaneeli näkee yhtenä keskisenä viestinä, että kiertotalous mahdollistaa materiaalitehokkuuden kautta saavutettavien kustannussäästöjen ja uusien kilpailukykyisten toimintamallien lisäksi kustannustehokkaan tavan vähentää kasviuonekaasupäästöjä ja muita ympäristöhaittoja. Kiertotalouteen siirtyminen on välttämätöntä mentäessä kohti kestävämpää taloutta.